

Vastu võetud Mammaste küla üldkoosolekul 04.06.2022. a

MAMMASTE KÜLA ARENGUKAVA
2022 – 2030

Mammastes 2022

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Küla iseloomustus.....	4
1.1. Küla ajalugu.....	4
1.2. Asend	6
1.3. Loodus	6
1.4. Küla keskus	6
1.5. Majanduslik olukord.....	6
1.6. Infrastruktuur	7
1.7. Elanikkond	7
1.8. Inimkapital.....	8
1.9. Külaelanike koostöö	8
1.10. Küla eelised	8
1.11. Piirkonna puudused	8
1.12. Piirkonna võimalused.....	9
1.13. Piirkonna ohud	9
1.14. Küla areng.....	9
2. Küla vajadused	9
2.1. Eluline vajadus	9
2.2. Arenguvajadus.....	9
3. Küla visioon.....	9
4. Arengueelistused ja eesmärgid.....	10
4.1. Arengueelistus.....	10
4.2. Eesmärk.....	10
5. Tegevuskava aastateks 2022 – 2030	10

Sissejuhatus

Käesolev arengukava on koostatud aastateks 2022 – 2030 ning määrab kindlaks Mammaste küla arengu eesmärgid ja sellest lähtuva tegevuskava. Mammaste küla arengukava on vastu võetud Mammaste küla üldkoosolekul 04. juunil 2022. aastal.

Kuna arengukava koostamise lahutamatuks osaks on kohalike elanike kaasamine nii kava koostamisse kui ka eesmärkide saavutamise protsessi, siis nii on toimitud ka käesoleva arengukava koostamisel. Võimalikult laia elanikkonna kaasamiseks arengukava koostamiseks viidi läbi elanike küsitlusi ja koosolekuid 2021 ja 2022. aastal.

Kogukonda seob ühine vaimne kultuuripärand: teadmised, väärtused, arusaamad ja tavad. Tuleb rõhutada, et vaimne pärand on juba olemuslikult kollektiivne – see loob ühtsustunde, mis liidab inimesed kogukondadeks ja hoiab neid koos.

Käesolev arengukava on külale vajalik selleks, et teadvustada olemasolevat olukorda ning reaalseid võimalusi ja vajadusi. Arengukava sisaldab ühelt poolt ülevaadet praegusest küla olukorrast, teisalt vaatab aga tulevikku, pannes paika pikemaajalised arengusuunad, tegevused ja eelistused, mis on aluseks nii külaelanikele, ettevõtjatele ja kohalikule omavalitsusele.

Praeguse olukorra hindamisel ja arvandmete esitamisel on võetud aluseks Põlva valla arengukava 2022 – 2030, Mammaste küla arengukava 2014-2021 ning 2021 ja 2022 toimunud rahvakoosolekud.

Arengukava on koostatud koostöös külaelanike ja vallavalitsusega.

1. Küla iseloomustus

1.1. Küla ajalugu

Mõisad tekkisid vanade külade sees, seejuures võidi mõis rajada küla tuumikusse, aga paljudel juhtudel rajati see küla ääremaale mõne suurema hajatalu asemele. Oma nime võis mõis saada kas külalt või ka selles kohas asunud talult. Sageli võeti küla maid mõisale mitmes järgus, nii juhtus ka Koiola külaga: 16 sajandi lõpus tekkis Vana-Koiola mõis.

Mammaste küla jäi ka Poola võimu ajal Vana-Koiolas asutatud samanimelise mõisa võimualasse.

Ajaloolisel Võrumaal kandis küla nimetust Mammastõ, varasematel aegadel on küla nimetatud veel mitmeti: 1627 Mammes, 1638 Mammast, 1839 Mammastu, umbes 1900 Mammaste. See on olnud põline küla, mille kirjapildis on mm kinnistunud vana kirjaviisi mõjul. Liide –ste on tavaliselt liitunud isikunimele, mis võis pärineda muinasajast.

Mammaste Visse kolk kui vallakeskus

19. sajandialguses ei olnud veel ühtset Eestit. Lõuna-Eestis elavad eestlase kuulusid Liivimaa kubermangu, ülejäänud eestlased Eestimaa kubermangu.

19. sajandi teisel kümnendil, kui Eestimaa ja Liivimaa kubermangus kaotati pärisorjus, kuulutati seisuseks talurahvas ning talupoegadest loodi kogukonnad, mis said tuntuks mõisavaldadena. See tähendas, et vallarahva üle valitses endiseli mõis. Mammaste küla kuulus toona Vana-Koiola mõisa alla.

1866. aastal toimus vallareform. Sellest ajast olid mõisavallad mõisa eestkostest vabad. Vald moodustas nüüd omavalitsuse, kuid esialgu jäi valla nimeks mõisa nimi. Siinset valda hakati nimetama Vana-Koiola vallaks keskusega Visse kolgas. Seega kuulus Mammaste küla 1866. aastast kuni kahekümnenda sajandi alguseni Koiola valla koosseisu.

Esialgu oli Vissel ehk Visse kolgaks Mammaste külaosas kohtumaja, mis täitis ka vallamaja ülesannet. Samas oli mõisakõrts. Nende hoonete ehitusajast ei ole midagi teada, sest vallaarhiivi vanem osa hävis tulekahjus. On teada, et 1874. aastal oli vallamaja (algselt kohtumaja) olemas (Talving, 2015).

1887. aasta lõpus otsustas vallanõukogu vastavalt Tartumaa 5. Kihelkonnakohtu käsule ehitada uue vallamaja. 1888. aasta septembri alguseks oli uus hoone valmis. Hoonet peeti tollal Võru kreisi kauneimaks vallamajaks ning 17. septembril 1888 õnnistas Põlva kirikuõpetaja Johan Georg Schhwartz selle sisse.

Pärast 1917. aasta veebruarirevolutsiooni Venemaal jäi Mammaste endiselt Koiola valla koosseisu, ent uus vald muutus nüüd kõikseisuslikuks vallaks ning valimisõiguse said kõik vallas elavad inimesed, kes olid saanud 20-aastaseks.

Saksa okupatsioonialajal 1917-1918 ja edaspidi jäid vallad Eestis püsima, kuid pärast Nõukogude Liidu ja Saksamaa sõda algas Eestis Nõukogude okupatsioon ning tollane võim sovetiseeris nii valla- kui ka maakondade võimu. 1950. aastal likvideeriti vallad ja maakonnad ning loodi maarajoonid. Alles jäid külanõukogud ning selline haldusjaotus püsis kuni 1991. aastani, mil Eesti taastas iseseisvuse.

1688. aastal alustas Mammastes Kõstrimäel tegevust Põlva kihelkonna kõstrikool, mis oli esimene talurahvakool Põlvamaal. Koolimaja sai valmis 1693. aastal. Kunagise kooli asukohta tähistab mälestustahvliga suur rändrahn. Mammaste kihelkonnakoolis on õppinud Jakob Hurt ja Johannes Käis. 1913. aastal võeti kihelkonnakooli hoone palkidest lahti ja pandi uuesti kokku Põlvas.

1812/1813 õppeaastal alustati Vana-Koiola mõisa piirkonnas kahe külakoolimaja ehitust. Järgmisel õppeaastal avati uuesti külakoolid Mammastes ja Himmastes. 1898. aasta 10. märtsil pandi Vana-Koiola vallavolikogus alus Mammaste koolimaja ehitusele.

Mammaste külas Orajõel on olnud kaks vesiveskit: Piho veski ja Tilsu veski.

Mammaste tellisetehas sai alguse 20. sajandi teisel kümnendil, mil Hauka talu omanik Gustav Kirotar rajas oma talu maale telliselöövi ja hakkas telliseid valmistama. Alates 1938. aastast oli Mammaste tellisetehase omanik ettevõtja Voldemar Kaasik. Tellisetehas suleti 1963. aastal kvaliteetse savi lõppemisel.

1926. aastal asutati Koiola valla Mammastes Vissel ühispiimatalitus. Meierei asukohaks valiti endine Vana-Koiola valla magasiaida hoone, mis selleks otstarbeks ümber ehitati.

Mammaste omaette piirkonnad on Hauka, Kurvitsa, Leppoja ja Visse. Loode piiril asuvad Kanariku ja Lutsu küla.

Nõukogude perioodil asus Mammastes Põlva kolhoosi keskus. 1971. aastal valmis arhitekt Vilen Künnapu projekti järgi ehitatud kolhoosi keskuse hoone.

1977. aastal liideti Mammastega Mõtsanuka (Mammaste –Metsanurga) küla ning algupäraselt suurema Mõtsanuka küla osa liideti Aarna külaga (Saar, 2015).

1979. aastal moodustati Himmaste ja Mammaste küla maadest Orajõe küla, mis on eramajade rohkuse tõttu kasvanud asulaks. See tekkis kui Taevaskoja kolhoos hakkas töötajate tarvis sellele maa-alale eramuid ehitama.

Haldusajalugu

19. sajandini kuulus Mammaste küla Võrumaa Põlva kihelkonna Vana-Koiola mõisa alla. 1866-1910 oli Mammaste Vana-Koiola valla koosseisus. Mammaste oli valla keskus, seal asus vallamaja. 1910. aastal valla nimi muutus Koiola vallaks. 1939 moodustati Põlva vald. Kuni 1945. aastani kuulus Mammaste küla Põlva valda ja oli valla keskus. 1945. aastast moodustati Põlva külanõukogu. 1950. aastal seoses Põlva rajooni moodustamisega liikus Mammaste

Võrumaa alt Põlva rajooni koosseisu. 1968. aastal Põlva külanõukogu reorganiseeriti ning külanõukogu halduskeskuseks sai Põlva alev. 1991. aastast on Mammaste Põlva maakonna Põlva valla koosseisus ning oli 1991-2013 valla keskus. Pärast Põlva valla ja Põlva linna ühinemist 2013. aastal asub ühinenud valla keskus Põlva linnas.

1.2. Asend

Mammaste küla on Põlva valla suurim küla. Kuni 2013. aastani oli Mammaste ka Põlva valla keskus. Mammaste küla paikneb Põlva-Tartu maantee ääres, mis on oluline infrastruktuuri objekt küla jaoks. Mammaste küla pindala on ca 18 km², küla pikkus põhjast lõunasse on 5,5 km ja idast läände 4,5 km.

Mammaste küla asub Põlva maakonna keskosas, piirneb lõunas Põlva linna ja Puuri külaga, läänes Aarna, põhjas Kiidjärve ja Taevaskoja ning idas Himmaste ja Orajõe külaga. Piir Himmaste ja Orajõe külaga kulgeb suuremas osas mööda Orajõge. Mammaste küla lõunapoolses servas on küla asustus kokku kasvanud Põlva linnaga.

1.3. Loodus

Küla piirneb osaliselt Põlva paisjärvega. Küla idaosa maastikku liigendab Orajõe org ja selle külgorud (Kadaja org, Oodsi org, Leppoja org). Küla lääneosas asub Laudsilla soo. Kõrgeim tipp on küla loodeosas asuv Hainjärve mägi (103 m).

Mammaste küla riigimetsad kuuluvad RMK Põlvamaa metskonna Kiidjärve metsandikku. Külas asuvad Mammaste-Kanariku ristipuuud.

Küla loodeosas asub Kadaja liivakärjäär.

1.4. Küla keskus

Kortermajad on koondunud endise kolhoosikeskuse lähedusse. Põlva linnaga ja Tartu maanteega piirnevale alale on koondunud eramajad. Tartu maantee äärde jäävad tootmis- ja ärimaad.

Mammaste küla kirdepoolisel osal paiknevad atraktiivsed matka-ja suusarajad, mis on ühendatud Orajõe külla jääva Mammaste Tervisespordikeskusega.

Tartu maantee äärde on välja ehitatud kergliiklustee, mis ühendab Põlva linna Mammaste matkaradade poole viiva teega.

1.5. Majanduslik olukord

Mammaste külas on üks bensiinijaam, mitmed autoteenindustevõtted, puidutöötled, metallitöökoda, ehitustevõtted jt.

Suurem osa ettevõttest asuvad endise Autobaasi territooriumil ja endise kolhoosi tehno keskuse alal.

Mammaste külas asub Pihlapuu lasteaed ja Põlva Kooli algklassid.

Mammaste külas on äriregistri andmetel 22.02.2022 seisuga 76 ettevõtet, 12 füüsilisest isikust ettevõtjat ning 8 mittetulundusühingut.

Isikuteenused paiknevad Põlva linnas. Kuna küla ja linn on peaaegu kokku kasvanud, siis teenused on kättesaadavad.

1.6. Infrastruktuur

Küla on elektriteenustega kaetud. Sideteenuste vajadus on samuti piisav, kuigi mõnedes piirkondades on vajalik interneti püsiühendust laiendada.

Mammaste keskasula on ühisvee- ja kanalisatsioonivõrguga kaetud. Keskküttepiirkond on välja arendatud kortermajade piirkonnas.

Mammaste küla läbivad põhimaanteed on heas seisukorras, väiksemad külateed vajavad remonti ja mustkatte alla viimist.

Kõrvaltänavad vajavad valgustust.

1.7. Elanikkond

Mammaste külas oli rahvastikuregistri andmetele 01.01. 2022 seisuga 598 elanikku. Mammaste küla on Põlva valla suurim küla. Mammaste küla tihedam asustus on koondunud Põlva piirile ja Tartu maantee äärsele alale.

Mammaste küla elanike arv rahvaloenduse andmetel

Aasta	Rahvaarv
1959	370
1970	402
1979	511
1989	639
2000	633
2011	587

Vanuseliselt jaguneb elanikkond Mammastes 01.01. 2022.a seisuga:

	0-6 a	7-19 a	20-60 a	60 a ja vanemad
Kokku 598	39	82	298	179
N 305	24	42	140	99
M 293	15	40	158	80

Tuntud isikud

Mammaste külas on sündinud koolijuht ja kirjamees Albert Ivask ning kirjanik Lembit Kurvits.

1.8. Inimkapital

Külas elab palju põllumajandusspetsialiste ja ettevõtjaid.

Küla elanikest paljud käivad tööle Tartusse, sest vahemaa on võrdlemisi lühike, umbes poole tunni autosõidu kaugusel.

1.9. Külaelanike koostöö

- Traditsioonilised ettevõtmised, simmanid, kontserdid, külapäevad.
- Ühistegevused külas on heal tasemel, sest kogukonnaliikmed võtavad rohkearvuliselt osa eespool nimetatud üritustest.
- Koostöö vallavalitsusega on heal tasemel.
- Koostöö väljaspool valda vajab arendamist, suhted naaberküladega, naabervalla küladega.

1.10. Küla eelised

- Teovõimeline elanikkond.
- Mammaste küla piiril on Pihlapuu lasteaed ja Põlva Kooli algklasside maja.
- Mammastes on head matka-, suusa- ja jalgrattaspordi võimalused, kuna on välja arendatud hea ühendusvõrgustik Taevaskoja-Kiidjärve matkaradadega.
- Mammaste küla on ajalooliselt vana küla, omades Põlvamaa vanima kooli asukohta ning sügavat ajalooühendust.
- Mammaste küla nime reklaamivad Mammaste Tervisespordikeskus ja Pihlapuu lasteaed ning Põlva kool.

1.11. Piirkonna puudused

- Infrastruktuur vajab väljaarendamist, eriti interneti osas.
- Puudub külakeskus, kus saab küla koosolekuid ja muid üritusi teha, et arendada ühistegevusi.

1.12. Piirkonna võimalused

- Hea transpordi ühendus Tartuga
- Mammaste kui Tartu magala
- Võimalus taotleda EL toetusi

1.13. Piirkonna ohud

- Mammaste asub Tallinnast liiga kaugel ca 230 km
- Küla on kokku kasvanud Põlva linnaga

1.14. Küla areng

- Elanikkond on külas vähenenud
- Investeeringuid on tehtud taristusse
- Suurinvesteering vee- ja kanalisatsioonitrassidesse 2021.aastal
- Mammastes on atraktiivsed suusa- ja matkarajad
- Põlva linnal on suur mõju Mammaste külale
- Tartu linna suur mõju

2. Küla vajadused

2.1. Eluline vajadus

- Vee- ja kanalisatsioonitrasside laiendamine terve küla ulatuses tiheasustusosalal
- Sideteenuste parendamine

2.2. Arenguvajadus

- Külaelanike omavahelise koostöö tugevdamine
- Küla vajab kooskäimiseks kohta – külamaja
- Küla tänavaid on vaja valgustada
- Tihedalt asustatud piirkondades on vajalik tänavatele kiirusepiirangu kehtestamine
- Kergliiklustee arendamine Taevaskoja suunas kuni Kanarikuni
- Noortele suunatud tegevuste arendamine, noorte kaasamine
- Külaelanikele seminaride ja koolituste korraldamine
- Väljasõitude korraldamine kogemuste vahetamiseks ja kontaktide loomiseks
- Sõpruskontaktide loomine teiste maakonna küladega

3. Küla visioon

Mammaste küla visioon 8 aasta pärast

- Külal on külakeskus, kus tegutsevad huviringid. On koht kus saab korraldada külaelanikele koolitusi, seminare

- Korraldatakse ühiseid väljasõite kogemuste vahetamiseks
- Kontaktide loomine teiste külaseltsidega
- Külatänavad on valgustatud
- Liiklus külas on ohutu
- Kergliiklusteede võrku arendatakse
- Küla kodulehekülje loomine ja haldamine
- Terve elukeskkonna arendamine ja tervise edendamise parandamine, rahvaspordi arendamine
- Jõe ja järve olemasolu kasutatakse küla atraktiivsuse huvides

4. Arengueelistused ja eesmärgid

4.1. Arengueelistus

- Külakeskuse väljaarendamine loob võimalused inimeste omavaheliseks tihedamaks suhtlemiseks
- Külakeskus võimaldab külaelanikel kokku saada talvisel ja halbade vihmaste ilmadega
- Kõrvaltänavad ja erateed on halvas seisus
- Erateed, mille ääres elab üle ühe majapidamise, võtta vallateedeks
- Külas on vaja arendada turismi

4.2. Eesmärk

- Mammaste küla on atraktiivne ja hea mainega
- Küla on ühtne ja omavaheline koostöö on kõrgel tasemel
- On võimalused külaelanike koostegutsemiseks
- Mammaste küla on turvaline elupaik
- Mammaste küla on kujundatud müüvaks turismiobjektiks
- Traditsioonilised talgupäevad
- Mammaste küla elanikud on omandanud uusi teadmisi
- Korraldatakse väljasõite
- Korraldatakse seminare ja koolitusi
- On loodud kontaktid teiste valla küladega ja naabermaakondade külaseltsidega
- Mammaste külal on kooskäimise koht – külamaja

5. Tegevuskava aastateks 2022 – 2030

Aasta	Tegevus	Läbiviija	Vahendid
2022-2024	Kergliiklusteede võrgustiku laiendamine Taevaskoja suunas	KOV maanteeamet	Toetusprogrammid

2023-2024	Erateede avalikuks kasutamiseks määramine ja korrastamine	KOV	KOV vahendid
2022-2030	Kaha kinnistul spordi- ja puhkeplatsi arendamine, pillikoja ehitamine	MTÜ Mammaste	Toetusprogrammid

Arengukava teostumist jälgib külavanem koos külaosasid esindava initsiatiivgrupiga. Arengukava/tegevuskava teostumise vahekokkuvõtteid tehakse vähemalt üks kord aasta ning neid tutvustatakse külakoosolekutel. Arengukava muudatused viiakse sisse vastavalt vajadusele küla üldkoosoleku otsusega.